

KARTA EWIDENCYJNA ZABYTKU NIERUCHOMEGO NIEWPISANEGO DO REJESTRU ZABYTKÓW

1. Nazwa

HISTORYCZNY UKŁAD RURALISTYCZNY
WSI STARY JAWORÓW

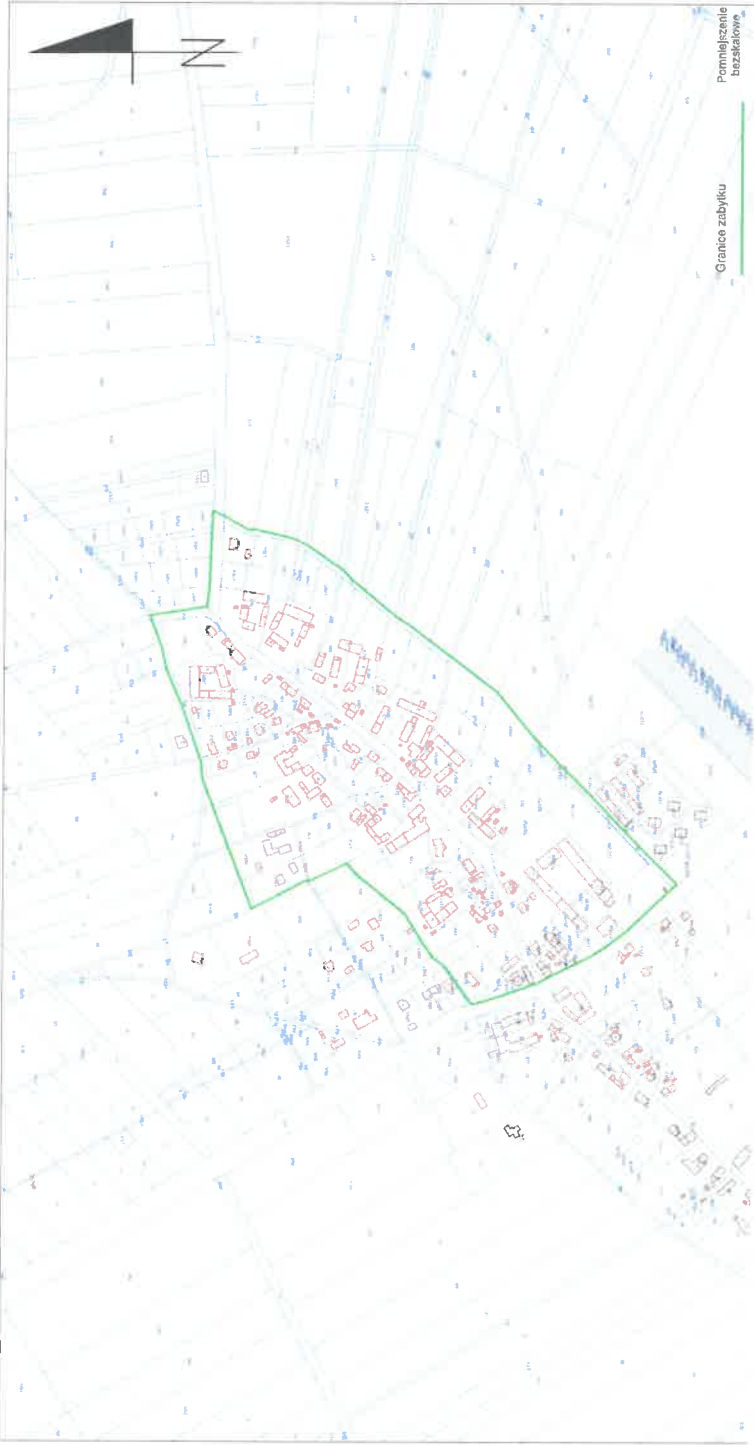
2. Czas powstania

XIV w.

3. Miejscowość

STARY JAWORÓW

9. Materiały graficzne

4. Adres (ulica, nr posesji)

5. Przynależność administracyjna

województwo: **DOLNOŚLĄSKIE**

powiat: **ŚWIDNICKI**

gmina: **JAWORZYNA ŚLĄSKA**

6. Współrzędne geograficzne

50°53'27"N 16°25'54"E

7. Użytkowanie obecne

MIESZKALNE

ROLNICZE

8. Stan zachowania

4

10. Istniejące zagrożenia, najpilniejsze postulaty konserwatorskie

NAZWY: Jawrow (1368 r.), *Jawraw* (1393 r.), *Jauernick* (1677 r.), *Jauernick* (1830 r.), *Alt Jauernick* (1863 r.), *Stary Jaworów* (1945 r.).

HISTORIA:

Stary Jaworów to miejscowość o słowiańskim rodowodzie, wzmiankowana w źródłach ok. 1200 r., przeniesiona na prawo niemieckie w połowie XIII w. Wówczas należała do zakonu augustianów z Wrocławia. W tym też czasie we wsi wzniesiono późnoromański kościół. W 1368 r. miejscowość znajdowała się w posiadaniu członków rodziny von Zedlitz, kolejno zaś miejscowość stała się własnością książęcą, a w 1386 r. nadano ją Paulowi Sachenkirchowi. W 1399 r. Stary Jaworów stał się własnością rodziny von Bock, zaś w połowie XVI w. przeszedł w posiadanie von Sedlitzów. W czasie trwania wojny 30-letniej Stary Jaworów został zniszczony. Po tym okresie, wioskę odbudowano, zaś w XVII w. stała się ona własnością rodziny von Kittlitz. Kolejnymi właścicielami miejscowości byli przedstawiciele rodów von Nimptsch, von Kehler, von Richtofen oraz von Hiddessen, w rękach których miejscowe dobra pozostały aż do zakończenia II wojny światowej. W 1785 r. Stary Jaworów liczył 258 mieszkańców, w tym 15 kmieci, 116 zagrodników i 6 chałupników. Wymienia się tu wówczas dwie szkoły oraz młyn wodny. W 1830 r. Stary Jaworów liczył sobie 409 mieszkańców, w tym 99 katolików. W miejscowości znajdował się dwór z folwarkiem, 48 domów, szkoła ewangelicka, browar, gorzelnia i oddalony od wsi młyn wodny. W 1845 r. w Starym Jaworowie zamieszkiwało 448 mieszkańców, w tym 16 rzemieślników i 3 kupców. Do najważniejszych elementów krajobrazu architektonicznego wsi należą była kościółta oraz zlokalizowana przy przebiegającej przez wieś drodze, barokowa karczma. Historyczny układ ruralistyczny wsi jest do dziś dobrze czytelny, pomimo tego, że w ostatnich latach na terenach dawnych zagorńw gospodarczych wznosi się nową zabudowę mieszkalną. Istotnym zmianom uległ również zespół dawnych dóbr, gdzie wzniesiono nowe budynki oraz sąsiadujące z nimi osiedle mieszkalne.

Istniejące zagrożenia, postulaty konserwatorskie, źródła i literatura –
załącznik do karty ewidencyjnej nr 1.

11. Adnotacje o inspekcjach, informacje o zmianach (daty, imiona i nazwiska wypełniających)

12. Opracowanie karty ewidencyjnej (autor, data i podpis)

Zyczerwiec 2023 r.

Kamil Pawłowski

dr Kamil Pawłowski

ZAŁĄCZNIK DO KARTY EWIDENCYJNEJ

Nr 1

1. Miejscowość	STARY JAWORÓW	5. Nazwa zabytku (jak w karcie), adres	6. Zawartość załącznika
2. Gmina	JAWORZYNA ŚLĄSKA	HISTORYCZNY UKŁAD RURALISTYCZNY WSI STARY JAWORÓW	ISTNIEJĄCE ZAGROŻENIA POSTULATY KONSERWATORSKIE ŹRÓDŁA I LITERATURA
3. Powiat	ŚWIDNICKI		
4. Województwo	DOLNOŚLĄSKIE		

ISTNIEJĄCE ZAGROŻENIA:

- przekształcenia istniejącego układu ruralistycznego wynikające z dużego rozwoju zabudowy usługowej i mieszkaniowej oraz infrastruktury użytkkowej;
- modernizacja istniejącej, historycznej zabudowy z wykorzystaniem materiałów i rozwiązań ahistorycznych;
- brak działań zmierzających do zachowania historycznych budynków gospodarczych i ich rozbiórki;
- brak działań związanych z zachowaniem dawnego, XVIII-wiecznego zajazdu (karczmy);
- dalsza destrukcja układu i elementów dawnego zespołu dworsko-folwarcznego;

POSTULATY KONSERWATORSKIE:

- zachowanie charakterystycznych cech układu ruralistycznego, objętego ochroną konserwatorską;
- w przypadku nowych inwestycji zachowanie cech typowych architektury regionalnej, tj. bryły, formy elewacji i kształtów dachów, materiałów wykończeniowych;
- modernizacja istniejącej zabudowy mieszkalno-gospodarczej z poszanowaniem substancji zabytkowej, bryły i formy;
- lokowanie nowej zabudowy mieszkalnej w linii zabudowy historycznej;
- zachowanie wieży kościoła pw. Niepokalanego Poczęcia NMP jako dominanty krajobrazowej wsi;
- zachowanie historycznej zieleni wiejskiej, zwłaszcza alei lipowej na terenie cmentarza komunalnego;
- zachowanie elementów macej architektury historycznej, tj. rzeźby Matki Bożej (XVIII w.), rzeźby św. Jana Nepomucena (XVIII w.);
- zachowanie układu przestizennego dawnego folwarku pałacowego;
- eliminacja elementów ahistorycznych, powstałych po 1945 r. niewpisujących się w historyczny układ ruralistyczny.

ŹRÓDŁA I LITERATURA:

- Knie J., *Alphabetisch-statistisch-topographische Uebersicht der Dörfer, Flecken, Städte und andern Orte der Königl. Preuß. Provinz Schlesien, Breslau 1830.*
- Knie J., *Alphabetisch-statistisch-topographische Uebersicht der Dörfer, Flecken, Städte und andern Orte der Königl. Preuß. Provinz Schlesien, 1845.*
- Nowotny S., *Leksykon historii wsi powiatu świdnickiego do 1945 r.*, Świdnica 2018.
- *Słownik geografii turystycznej Sudetów*, T. 20, *Masyw Ślęży, Równina Świdnicka, Kotlina Dzierżoniowska*, red. M. Staffa, Wrocław 2005.
- Zimmermann F. A., *Beyträge zur Beschreibung von Schlesien*, T. 5, Brieg 1785.

Kartografia

- *Messtischblatt, Schweidnitz*, [1856 r.], *Königliche Preussische Landesaufnahme.*
- *Messtischblatt, Schweidnitz 5164*, 1932 r.

24 czerwiec 2023 r.

Opracowanie załącznika:
(data i podpis)

Kamil Pawłowski

dr Kamil Pawłowski

